

Exposicions temporals del Museu Etnogràfic de Ripoll (2001-2003): signes de vitalitat en un moment difícil

Quan l'any 2000 el Museu Etnogràfic de Ripoll tancava les seves portes, degut al mal estat en què es trobaven l'edifici i les instal·lacions que l'acollien, s'encetava un dels períodes més incerts de la història d'una institució que, per altra part, és a punt de complir els setanta-cinc anys. Tot esperant que s'enllestixin els treballs a l'edifici on s'ubicarà de nou i que se'n revisi el discurs museològic i museogràfic, el seu fons resta ara, convenientment emmagatzemat, en sales de reserva provisionals per garantir-ne la seva preservació. Però si la conservació de les peces és un dels eixos vertebradors en l'activitat d'un museu, l'altre, no menys important, és la difusió de les seves col·leccions. Amb el propòsit de satisfer aquest darrer objectiu, s'han programat fins ara dues exposicions monogràfiques del fons del museu, organitzades conjuntament pel Patronat que el regeix i per l'Ajuntament de Ripoll.

El programa d'exposicions temporals del Museu Etnogràfic de Ripoll s'inicià amb la mostra "Belles armes", una exposició dedicada al món del ferro i, en especial, a les armes de foc portàtils ripolleses, que es va poder veure a la sala Abat Senjust, situada als baixos de l'Ajuntament de Ripoll, des del desembre del 2001 fins al novembre del 2002.

L'eix expositiu de la mostra girava al voltant d'una trentena d'armes històriques dels segles XVII, XVIII i XIX, amb la voluntat de presentar-les com a objectes d'art, obviant-ne, però, el component bèl·lic. En aquest sentit, per tal de minimitzar la percepció de les armes com a instruments de violència, les peces es mostraven amb els canons apuntant cap a terra. Aquesta presentació afavoria la predisposició del públic a valorar la part artística dels objectes exposats: des de les diferents formes i dissenys que caracteritzen les pistoles, fins als treballs ornamentals en panys, enceps i canons –damasquinats, filigranes, marques, motius geomètrics i zoomòrfics, etc–, que evidencien el gust i la destresa dels diferents mestres armers que intervenien en el procés de creació de cada peça, i també les preferències dels artesans i dels clients de l'època.

Com a prelude d'aquest nucli expositiu protagonitzat per les armes, s'oferia un breu recorregut per la indústria del ferro ripollesa, tot destacant-ne la importància socio-econòmica que va tenir en el territori. S'evocaven els tres elements imprescindibles que van fer possible el desenvolupament de la metal·lúrgia al Ripollès: l'aigua, el mineral ferruginós i el carbó vegetal.

Un petit diorama que reproduïa el martinet d'una farga completava aquesta introducció, i permetia al visitant descobrir com era el procés d'obtenció del ferro a partir del mineral. Després de mencionar algunes de les transformacions d'aquest material en manufactures com la dels claus, tan rellevant a Ripoll, un altre diorama ens mostrava un taller de canoners per il·lustrar un dels darrers passos en l'elaboració de les armes.

L'obligat homenatge que es rendia a l'historiador de les indústries ripolleses del ferro i director del museu durant trenta-cinc anys, el senyor Eudald Graells i Puig, completava una exposició on tot, des dels elements interactius que contribuïen a la comprensió i participació del públic, fins a propostes tan originals com la possibilitat que s'oferia a cada visitant d'encunyar gratuïtament una medalla-record amb la marca d'armer que identificava la mostra, estava subordinat a l'objectiu de donar a conèixer aquestes autèntiques obres mestres que són les armes pertanyents al fons del museu.

El testimoni de "Belles Armes" el recull una segona mostra temporal que s'ha dissenyat a partir d'una de les col·leccions més importants del Museu Etnogràfic de Ripoll. L'exposició "L'estiueig del pastor", també ubicada a la sala Abat Senjust, es va inaugurar l'abril del 2003 i està previst que s'allargui fins al gener del 2004.

Servint-se d'una selecció d'objectes elaborats pels pastors, o relacionats amb la seva feina, procedents del fons del museu i recopilats des dels inicis de la institució, es pretén evocar el món pastorívol, els costums i tradicions de les nostres muntanyes. Si altre cop les peces exposades suposen el nucli de la mostra, aquí el discurs vertebrador el constitueixen diversos fragments escollits del llibre *La vida dels pastors*, de Salvador Vilarrasa i Vall, que trobem retolats en català i occità en els diferents espais expositius. Aquesta obra de referència fou editada a Ripoll l'any 1935 i és fruit d'un treball de camp realitzat per tres estudiosos i folkloristes al pla d'Anyella el juliol del 1923. Un seguit de dibuixos i apunts originals de Josep Ribot, elaborats durant aquella excursió etnogràfica il·lustren els textos. La referència a aquest treball pioner permet rescatar un dels elements més espectaculars i valuosos dels que integren el Museu en la seva antiga museografia: el gran diorama del Pla d'Anyella, obra de l'escenògraf Salvador Alarma datada el 1930, on es recrea l'estada del ramat a muntanya.

A aquest diorama s'hi sumen accessoris no menys interessants, com ara la reproducció d'una barraca de pastor feta amb paret seca —deguda a la meseria dels germans Joan i Isidre Camps—, audiovisuals sobre la tosa o els con-

cursos de gossos d'atura, a més d'entrevistes a diversos pastors, sense oblidar els suports informàtics que pretenen acostar el visitant a la temàtica de la mostra a través de les cançons, el vocabulari o els jocs dels pastors.

El títol de l'exposició, d'una intencionadament atractiva ambigüitat, es refereix a un període concret del cicle anual dels pastors però finalment aconseguix atansar el públic a unes formes de vida que, malgrat que actualment es trobin en vies de desaparició, han modulats els paisatges naturals i humans dels Pirineus.

El balanç que mereixen aquestes dues iniciatives és molt satisfactori. Les xifres de visitants i les opinions deixades en el llibre de signatures emplaçat al final del recorregut de les exposicions així ho demostren. Malauradament cal dir que aquesta mateixa recollida de parers ha servit per constatar algunes vegades una comprensió incompleta del discurs expositiu i d'altres, fins i tot, certes formes d'incivisme i d'intolerància vers la nostra identitat lingüística.

Com ja hem dit, el proper 2004 se celebrarà el 75è aniversari del Museu Etnogràfic de Ripoll. Esperem que l'efemèride coincideixi amb el ressorgiment de la institució ripollesa i que aviat puguem veure tot el seu fons exposat amb la dignitat que es mereix. Mestrestant cal aplaudir l'esforç del conservador del museu i del comissari de les exposicions aquí ressenyades, els senyors Florenci Crivillé i Ramon Sargatal respectivament, per oferir a la ciutadania la possibilitat de redescobrir algunes de les col·leccions més representatives del MER.

Montserrat Perramon i Corcoy

